

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ І
МЕНЕДЖМЕНТУ**

(назва інституту, факультету)

КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

(назва кафедри)

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
з навчальної дисципліни
«АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»
для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності 073 «Менеджмент» освітньої програми
«Адміністративний менеджмент»**

Рекомендовано на засіданні кафедри
публічного управління та менеджменту
_____ 2025 р., протокол № _____

Вінниця 2025

Рузакова О.В. Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Аналіз господарської діяльності» для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр» факультету права, публічного управління і менеджменту спеціальності 073 «Менеджмент» освітньої програми «Адміністративний менеджмент». Вінниця, 2025. 57 с.

Розробила: к.е.н., доцент, доцент кафедри публічного управління та менеджменту Рузакова О.В.

Рецензенти:

1. **Кононенко В.В.**, завідувач кафедри публічного управління та менеджменту, доктор історичних наук, професор
(прізвище, ініціали, посада, науковий ступінь, вчене звання)

2. **Зелінська О.В.**, доцент кафедри публічного управління та менеджменту, к.т.н., доцент
(прізвище, ініціали, посада, науковий ступінь, вчене звання)

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри публічного управління та менеджменту (протокол № _____ від _____ 2025 р.)

Рекомендовано до видання навчально-методичною комісією факультету права, публічного управління і менеджменту, протокол № ____ від _____ 2025 р.

Методичні рекомендації з дисципліни «Аналіз господарської діяльності» призначені для формування у студентів системних знань та практичних навичок з комплексної оцінки результатів діяльності організації. Вони спрямовані на забезпечення єдності підходів до проведення фінансового, управлінського та інвестиційного аналізу, виявлення резервів та причин відхилень. Рекомендації містять практичні орієнтири щодо використання сучасних інструментів діагностики майнового стану, ліквідності, рентабельності та прогнозування економічних показників. Використання даних рекомендацій сприятиме отриманню здобувачами компетентностей, передбачених освітньою програмою, для обґрунтування ефективних управлінських рішень.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ «АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»	5
2. ПРОГРАМА КУРСУ «АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»	6
3. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	8
4. ЗАРАХУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ОТРИМАНИХ В НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ	48
5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ	49
6. МЕТОДИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ	51
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	55

ВСТУП

Мета вивчення навчальної дисципліни є формування у майбутніх фахівців комплексу теоретичних знань і практичних навичок щодо проведення комплексного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства, оцінки його майнового та фінансового стану, діагностики ризиків та виявлення резервів підвищення ефективності роботи.

Завданням вивчення дисципліни «Аналіз господарської діяльності» є отримання студентами знань щодо теоретичних основ та методології економічного аналізу; системи показників, що характеризують діяльність підприємства; методів аналізу майнового стану, ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості; аналізу фінансових результатів, рентабельності та ділової активності; методики виявлення резервів покращення використання ресурсів і підвищення ефективності господарювання.

Компетентності за освітньо-науковою програмою:

Загальні компетентності: ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу. ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК 10. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні. ЗК 11. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. ЗК 12. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). ЗК 14. Здатність працювати у міжнародному контексті.

Фахові компетентності: ФК 1. Здатність визначати та описувати характеристики організації. ФК 2. Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. ФК 3. Здатність визначати перспективи розвитку організації. ФК 4. Вміння визначати функціональні області організації та зв'язки між ними. ФК 10. Здатність оцінювати виконувані роботи, забезпечувати їх якість та мотивувати персонал організації.

Результати навчання за освітньою (освітньо-професійною або освітньо-науковою) програмою: ПРН 3. Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства. ПРН 4. Демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень. ПРН 5. Описувати зміст функціональних сфер діяльності організації. ПРН 6. Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень. ПРН 7. Виявляти навички організаційного проєктування. ПРН 8. Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації. ПРН 10.

Мати навички обґрунтування дієвих інструментів мотивування персоналу організації. ПРН 16. Демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.

1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ «АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Назва розділів і тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	усього	зокрема		
		ЛК	ПЗ	СР
1	2	3	4	5
Розділ 1.				
Теоретичні основи та методологія аналізу господарської діяльності				
Тема 1. Сутність, зміст та значення аналізу господарської діяльності	10	2	2	6
Тема 2. Методологія та методи аналізу господарської діяльності	10	2	2	6
Тема 3. Інформаційне забезпечення аналізу господарської діяльності	10	2	2	6
Тема 4. Аналіз організаційно-технічного рівня та умов виробництва	10	2	2	6
Тема 5. Аналіз обсягів виробництва та реалізації продукції	10	2	2	6
Тема 6. Аналіз собівартості продукції та витрат підприємства	10	2	2	6
Разом за розділом 1	60	12	12	36
Розділ 2.				
Фінансовий аналіз та діагностика ефективності діяльності				
Тема 7. Аналіз майнового стану підприємства	10	2	2	6
Тема 8. Аналіз фінансової стійкості та платоспроможності	10	2	2	6
Тема 9. Аналіз фінансових результатів та рентабельності	10	2	2	6
Тема 10. Аналіз ділової активності та ефективності використання капіталу	10	2	2	6
Тема 11. Комплексна оцінка фінансового стану та діагностика ризиків банкрутства	10	2	2	6
Тема 12. Аналіз інвестиційної та інноваційної діяльності	10	2	2	6
Разом за розділом 2	60	12	12	36
УСЬОГО ГОДИН	120	24	24	72

Примітка: ЛК – лекції; ПЗ – практичні заняття; СР – самостійна робота.

2. ПРОГРАМА КУРСУ «АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 1. Сутність, зміст та значення аналізу господарської діяльності

Поняття аналізу господарської діяльності як науки та практичної діяльності. Визначення, цілі, завдання та системний підхід. Місце аналізу в системі управління підприємством. Вплив аналізу на ефективність прийняття управлінських рішень. Основні види аналізу: фінансовий, управлінський, операційний, стратегічний. Користувачі інформації аналізу господарської діяльності.

ТЕМА 2. Методологія та методи аналізу господарської діяльності

Поняття методології та методики аналізу. Комплексний, системний, ситуаційний підходи. Класифікація методів і прийомів аналізу. Традиційні методи: порівняння, групування, деталізація, ланцюгові підстановки. Факторний аналіз. Стохастичні методи: кореляційний, регресійний аналіз. Методи фінансових оцінок: абсолютні, відносні, середні величини.

ТЕМА 3. Інформаційне забезпечення аналізу господарської діяльності

Джерела інформації для проведення аналізу. Бухгалтерська звітність як основне джерело даних. Вимоги до інформації: достовірність, своєчасність, повнота, порівнянність. Роль нефінансових джерел інформації (дані статистики, ринкові дослідження). Організація аналітичної роботи на підприємстві.

ТЕМА 4. Аналіз організаційно-технічного рівня та умов виробництва

Аналіз технічного стану та рівня використання основних засобів. Аналіз забезпеченості та ефективності використання матеріальних ресурсів. Аналіз трудових ресурсів: забезпеченість кадрами, продуктивність праці, використання фонду робочого часу. Аналіз організаційної структури та управління.

ТЕМА 5. Аналіз обсягів виробництва та реалізації продукції

Аналіз динаміки та структури обсягів виробництва та реалізації. Оцінка якості продукції. Аналіз ритмічності виробництва. Факторний аналіз обсягу реалізації. Аналіз взаємозв'язку «витрати-обсяг-прибуток» (CVP-аналіз).

ТЕМА 6. Аналіз собівартості продукції та витрат підприємства

Класифікація витрат підприємства. Аналіз структури та динаміки собівартості продукції. Аналіз витрат на гривню товарної продукції. Факторний аналіз собівартості. Аналіз «точки беззбитковості» та запасу фінансової міцності.

РОЗДІЛ 2

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ТА ДІАГНОСТИКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 7. Аналіз майнового стану підприємства

Аналіз структури та динаміки активів підприємства. Оцінка складу та руху необоротних і оборотних активів. Аналіз стану використання виробничих потужностей. Діагностика неефективно використовуваних або незадіяних активів.

ТЕМА 8. Аналіз фінансової стійкості та платоспроможності

Сутність фінансової стійкості та її типи. Аналіз абсолютних та відносних показників фінансової стійкості (коефіцієнти автономії, фінансового левериджу, забезпеченості власними коштами). Аналіз ліквідності балансу та платоспроможності підприємства. Розрахунок та інтерпретація коефіцієнтів ліквідності.

ТЕМА 9. Аналіз фінансових результатів та рентабельності

Аналіз складу, структури та динаміки прибутку. Факторний аналіз прибутку від реалізації продукції. Аналіз рентабельності активів, власного капіталу, продаж, продукції. Система показників рентабельності та їх взаємозв'язок (модель Дюпона).

ТЕМА 10. Аналіз ділової активності та ефективності використання капіталу

Поняття ділової активності та оборотності капіталу. Аналіз оборотності оборотних активів (запасів, дебіторської заборгованості, грошових коштів).

Аналіз оборотності власного та інвестованого капіталу. Тривалість операційного та фінансового циклів.

ТЕМА 11. Комплексна оцінка фінансового стану та діагностика ризиків банкрутства

Методика комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Рейтингова оцінка фінансового стану. Ознаки кризового стану підприємства. Використання тест-моделей для діагностики ймовірності банкрутства (моделі Альтмана, Таффлера, Спрінгейта).

ТЕМА 12. Аналіз інвестиційної та інноваційної діяльності

Аналіз ефективності капітальних вкладень та інвестиційних проектів. Оцінка фінансової доцільності інноваційних проектів. Аналіз джерел фінансування інвестиційної діяльності. Вплив інвестицій на фінансовий стан та конкурентоспроможність підприємства.

3. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1.

Сутність, зміст та значення аналізу господарської діяльності

Мета роботи: Розкрити економічну сутність аналізу господарської діяльності (АГД) як основи ефективного управління, сформувати системне розуміння його цілей, завдань, видів та місця в управлінському циклі, навчити ідентифікувати користувачів аналітичної інформації та їхні інтереси.

Теоретичні відомості

Аналіз господарської діяльності (АГД) – це системна науково-практична дисципліна, яка ґрунтується на комплексному вивченні, обробці та систематизації інформації про всі аспекти роботи організації з метою оцінки досягнутих результатів, виявлення резервів, встановлення причинно-наслідкових зв'язків та обґрунтування управлінських рішень. Він не є простою констатацією фактів, а служить потужним інструментом діагностики та прогнозування, що забезпечує зв'язок між обліком, плануванням та контролем у системі управління.

Основним об'єктом АГД виступає господарська діяльність підприємства, а предметом – причинно-наслідкові зв'язки економічних явищ

і процесів, що визначають його результати. Головна ціль – підвищення ефективності функціонування на основі виявлених резервів. Завдання включають: оцінку виконання планів і нормативів; визначення впливу факторів на результати; розрахунок економічної ефективності використання ресурсів; виявлення внутрішніх резервів; підготовку інформації для прогнозування та прийняття рішень.

У системі управління АГД займає ключове місце, забезпечуючи зворотний зв'язок. Він є основою для контролю, діагностики стану та науково обґрунтованого планування. Системний підхід в АГД розглядає підприємство як цілісний організм, де зміни в одній ланці (наприклад, собівартості) впливають на інші (прибуток, ліквідність).

Основні **види аналізу** класифікуються за різними ознаками:

- **За призначенням.** Фінансовий (зовнішній) – орієнтований на оцінку майнового стану, платоспроможності та інвестиційної привабливості для зовнішніх контрагентів. Управлінський (внутрішній) – спрямований на забезпечення менеджменту інформацією для оптимізації витрат, ціноутворення та контролю за центрами відповідальності.

- **За охопленням.** Повний (комплексний) та тематичний (локальний).

- **За часовим ознакою.** Ретроспективний (підсумковий), оперативний (поточний) та перспективний (стратегічний).

Користувачі інформації АГД поділяються на внутрішніх (менеджери різних рівнів, власники) та зовнішніх (інвестори, кредитори, постачальники, держава). Інтереси кожного різні: менеджери потребують даних для контролю витрат, інвестори – для оцінки прибутковості, кредитори – для аналізу ліквідності та ризиків.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Кейс-аналіз «Користувачі інформації та їхні інтереси»

Уважно прочитайте опис ситуації. Визначте, хто є основними користувачами інформації аналізу господарської діяльності в даному контексті. Для кожного з трьох типів користувачів, які можна виокремити, напишіть:

1. Категорія користувача (наприклад, внутрішній/зовнішній, конкретна група).

2. Який основний вид аналізу (фінансовий чи управлінський) їм найбільш необхідний та чому?

3. 2-3 конкретні показники або питання, які будуть для них найважливішими при аналізі цього підприємства.

Опис ситуації:

Підприємство «Інновація» демонструє швидке зростання виручки за останні 2 роки на 40%, однак чистий прибуток при цьому збільшився лише на 5%. Керівництво стурбоване стрімким зростанням адміністративних та комерційних витрат. Одночасно підприємство розглядає можливість отримання великого банківського кредиту для розширення виробництва і веде переговори з потенційним стратегічним інвестором.

Завдання 2. Аналітична робота «Вид аналізу vs Управлінське рішення»

Створіть детальну порівняльну таблицю з трьома колонками, яка наочно демонструє зв'язок між видом аналізу, його основним змістом та прикладами конкретних управлінських рішень, що базуються на його результатах.

Критерій порівняння	Фінансовий (зовнішній) аналіз	Управлінський (внутрішній) аналіз
Основна мета та спрямованість		
Ключові джерела інформації		
Характерні показники (наведіть по 2 приклади)		
Приклад конкретного управлінського рішення, що ґрунтується на даному аналізі		

Питання для самоперевірки та обговорення:

1. Чим відрізняється підхід до аналізу з позицій фінансового менеджера та начальника виробничого цеху?
2. Чи можна вважати оперативний аналіз самотійним видом, чи це частина управлінського аналізу? Аргументуйте.
3. Наведіть приклад, як невчасний або неякісний аналіз може призвести до прийняття економічно збиткового управлінського рішення.

Практичне заняття 2.

Методологія та методи аналізу господарської діяльності

Мета роботи: Засвоїти методологічні основи та інструментарій АГД. Навчитися розрізняти підходи (системний, комплексний, ситуаційний), класифікувати методи та застосовувати базові традиційні методи (порівняння, групування, деталізація, ланцюгові підстановки) для вирішення конкретних аналітичних завдань.

Теоретичні відомості

Методологія АГД – це система принципів, підходів та правил, що визначають послідовність і зміст дослідження. Методика – це конкретний набір методів і прийомів для вирішення поставленого завдання. Основними підходами є:

- **Системний підхід.** Розгляд підприємства як цілісного комплексу взаємопов'язаних елементів (ресурсів, процесів, підрозділів). Аналіз зосереджується на зв'язках між ними (напр., як зміна норми витрати матеріалів впливає на собівартість, прибуток і, в кінцевому підсумку, на грошовий потік).

- **Комплексний підхід.** Всебічне вивчення об'єкта з усіх сторін (фінансової, виробничої, маркетингової, соціальної) для отримання єдиної, цілісної оцінки.

- **Ситуаційний підхід.** Аналіз, орієнтований на конкретні обставини та часовий період; визначення унікальних факторів, що вплинули на результат у даний момент.

Методи та прийоми АГД поділяються на кілька груп:

1. Традиційні (логічні) – порівняння, групування, деталізація (розкладання узагальнюючого показника на складові), метод балансових ув'язок.

2. Детермінованого факторного аналізу – методи ланцюгових підстановок, абсолютних і відносних різниць, індексний метод. Призначені для кількісної оцінки впливу окремих факторів на зміну результативного показника (наприклад, вплив чисельності працівників та продуктивності праці на обсяг виробництва).

3. Стохастичні (ймовірнісні) – кореляційний та регресійний аналіз. Використовуються для виявлення та формалізації зв'язків між показниками, коли цей зв'язок не є строго функціональним і залежить від випадкових

факторів (наприклад, зв'язок між рівнем витрат на рекламу та обсягом продажів).

о Методи фінансових оцінок – абсолютні величини (виручка, прибуток, сума витрат (дають кількісну характеристику)); відносні величини (коефіцієнти рентабельності, ліквідності, питома вага (структура) (дозволяють проводити порівняння)); середні величини (середня заробітна плата, середньорічна вартість основних фондів (використовуються для узагальнення)).

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Факторний аналіз методом ланцюгових підстановок

Використовуючи метод ланцюгових підстановок, проведіть факторний аналіз та визначте вплив зміни чисельності працівників (ЧП) та середньорічного виробітку на одного працівника (СВ) на зміну обсягу виробленої продукції (ВП).

Вихідні дані:

Показник	План	Факт	Відхилення (+, -)
Обсяг виробленої продукції (ВП), тис. грн	10 000	11 550	+1 550
Середньооблікова чисельність працівників (ЧП), осіб	50	55	+5
Середньорічний виробіток на 1 працівника (СВ), тис. грн/особу	200	210	+10

Модель: $ВП = ЧП * СВ$

1. Розрахуйте плановий та фактичний обсяг ВП за моделлю (для перевірки).
2. Послідовно розрахуйте умовні показники, замінюючи планові значення факторами на фактичні.
3. Визначте величину впливу кожного фактора (чисельності та виробітку).
4. Складіть аналітичну таблицю результатів і зробіть висновок: який фактор мав вирішальний позитивний вплив на перевиконання плану?

Завдання 2. Аналітична таблиця «Класифікація методів та їх застосування»

Заповніть таблицю, визначивши для кожного методу його сутність, основну мету застосування в АГД та навівши конкретний приклад показника або ситуації для аналізу.

Метод / Підхід	Сутність	Мета застосування в АГД	Приклад застосування (що аналізуємо?)
Метод порівняння			
Метод групування			
Метод деталізації			
Системний підхід			
Ситуаційний підхід			
Кореляційний аналіз			

Завдання 3. Практичне завдання «Відносні та середні величини»

На основі даних про роботу двох цехів підприємства за місяць розрахуйте необхідні показники та дайте письмове тлумачення отриманих результатів.

Цех	Випуск продукції, од.	Собівартість одиниці, грн	Чисельність робітників, осіб
Цех №1	5000	150	25
Цех №2	8000	130	32
Разом по підприємству			

1. Розрахуйте загальний випуск продукції та загальну чисельність робітників по підприємству.

2. Розрахуйте питому вагу (у %) кожного цеху в загальному випуску продукції підприємства (відносна величина структури).

3. Розрахуйте середню собівартість одиниці продукції по підприємству (середня арифметична зважена). Поясніть, чому не можна використовувати просту середню арифметичну.

4. Розрахуйте виробітку на одного робітника по кожному цеху та в середньому по підприємству. Зробіть висновок про ефективність використання трудових ресурсів у цехах.

Питання для самоперевірки та обговорення:

1. У чому принципова різниця між детермінованим та стохастичним підходом у факторному аналізі? Наведіть приклади завдань для кожного.

2. Чому метод ланцюгових підстановок має суттєвий недолік? (Підказка: що залежить від порядку підстановки факторів?).

3. Який підхід (системний, комплексний чи ситуаційний) буде провідним при аналізі причин раптового падіння продажів у конкретному регіоні після появи нового потужного конкурента? Обґрунтуйте.

Практичне заняття 3.

Інформаційне забезпечення аналізу господарської діяльності

Мета роботи: Сформувати системне розуміння джерел інформації для АГД та вимог до неї. Навчитися ідентифікувати основні форми бухгалтерської звітності та їх призначення в аналізі. Оцінювати роль нефінансових джерел та принципи організації аналітичної роботи на підприємстві.

Теоретичні відомості

Інформаційне забезпечення – це фундамент ефективного аналізу, що включає систему даних про стан об'єкта та зовнішнього середовища, організовану для прийняття управлінських рішень.

Вимоги до інформації:

- **Достовірність.** Відповідність реальному стану справ, підтвердженість первинними документами.
- **Своєчасність.** Наявність у момент, коли потрібна для прийняття рішення.
- **Повнота.** Достатній обсяг для всебічної оцінки, без суттєвих прогалин.
- **Порівнянність.** Можливість співвіднесення даних за різні періоди, між підрозділами (забезпечується єдністю методик).

Джерела інформації для аналізу поділяються на внутрішні (власні) та зовнішні.

Внутрішні джерела формуються в межах самого підприємства. Ключовим серед них є бухгалтерська звітність, яка служить основою для фінансового аналізу. До неї входять Баланс (Форма №1), що фіксує майновий стан та джерела його формування на конкретну дату; Звіт про фінансові результати (Форма №2), який відображає доходи, витрати та кінцевий фінансовий результат за період; та Звіт про рух грошових коштів (Форма №3), що деталізує надходження та виплати за видами діяльності. Також до внутрішніх джерел належать дані управлінського обліку (собівартість, витрати за центрами відповідальності, бюджети), внутрішньофірмова статистична звітність (про обсяги, продуктивність, запаси) та матеріали проведених аудитів і ревізій.

Зовнішні джерела представлені інформацією з навколишнього середовища. Це, перш за все, нефінансові дані: публічна статистика

(інфляція, ринкові частки), результати ринкових досліджень (про конкурентів та попит), галузеві огляди, а також матеріали ЗМІ та спеціалізованих інтернет-ресурсів. Окремою важливою категорією є інформація від контрагентів – постачальників, покупців, банківських установ та податкових органів.

Організація аналітичної роботи включає: визначення відповідальних підрозділів (фінансовий відділ, планово-економічний відділ); розробку графіка та методик проведення аналізу; забезпечення технічних та програмних засобів; систему збору, перевірки та обробки даних; порядок представлення результатів керівництву.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. «Розшифровка балансу: зв'язок статей та їх аналітичний сенс»

На основі спрощеного фрагмента Балансу підприємства «Горизонт» станом на 31.12.2023:

1. Складіть таблицю з двома колонками: «Найменування статті» та «Яку інформацію для аналізу вона містить?».

2. Заповніть її для наведених статей, розшифрувавши аналітичний потенціал кожної. Наприклад: Стаття «Основні засоби» – інформація про обсяг і структуру довгострокових активів, технологічний рівень підприємства.

3. Визначте, для оцінки яких ключових груп фінансових показників (ліквідність, фінансова стійкість, ділова активність) найбільш важлива кожна з цих статей.

АКТИВ	ПАСИВ
I. Необоротні активи	III. Власний капітал
Основні засоби	Статутний капітал
II. Оборотні активи	Нерозподілений прибуток
Запаси	IV. Довгострокові зобов'язання
Дебіторська заборгованість	Довгостроковий банківський кредит
Грошові кошти та їх еквіваленти	V. Поточні зобов'язання
	Кредиторська заборгованість
	Короткострокові кредити

Завдання 2. «Джерела інформації для прийняття стратегічного рішення»

Підприємство «Смак» (виробник преміум-печива) розглядає рішення про запуск нової лінії вологих кормів для котів. Для комплексного аналізу доцільності цього рішення необхідна інформація.

Складіть таблицю-план інформаційного забезпечення для цього аналізу. Для кожного з чотирьох блоків наведіть:

- Конкретні питання, на які потрібно відповісти.
- Джерело інформації (назвіть конкретний внутрішній або зовнішній документ, джерело).
- Вимога до інформації (яка з чотирьох ключових вимог є найкритичнішою для цього блоку та чому?).

Блок аналізу	Питання для аналізу	Джерело інформації	Найкритичніша вимога та обґрунтування
1. Фінансові можливості підприємства			
2. Внутрішні виробничі та маркетингові ресурси			
3. Стан та прогноз ринку кормів для котів			
4. Діяльність та сила основних конкурентів			

Завдання 3. «Організація аналітичної роботи: виявлення прогалин»

Проаналізуйте опис ситуації в компанії «Ефект» та виявіть порушення принципів ефективної організації аналітичної роботи. Дайте рекомендації щодо усунення кожної виявленої проблеми.

Опис ситуації: У компанії «Ефект» аналіз проводиться лише фахівцем з бухгалтерії після здачі квартальної звітності, тобто 20-го числа місяця, наступного за кварталом. Результати у вигляді великої таблиці Excel з показниками за останні 3 роки надсилаються керівнику електронною поштою без коментарів чи висновків. Для аналізу використовуються лише дані бухгалтерії. Планово-економічного відділу немає. Керівник скаржиться, що цифри «нічого не говорять» і він не розуміє, чому впали продажі в минулому місяці.

Сформулюйте три конкретні проблеми в організації аналітичної роботи та для кожної запропонуйте по одній практичній рекомендації щодо її вирішення.

Питання для самоперевірки та обговорення:

1. Чому Баланс сам по собі не може дати повну картину успішності підприємства? Звіт якої форми є для цього найважливішим?
2. Наведіть приклад аналітичного завдання, для якого **своєчасність** інформації буде важливішою за її абсолютну **повноту**.
3. Як нефінансові дані (наприклад, індекс задоволеності споживачів або рівень плинності кадрів) можуть доповнити та покращити висновки, отримані виключно з фінансової звітності? Наведіть конкретний приклад зв'язку.

Практичне заняття 4.

Аналіз організаційно-технічного рівня та умов виробництва

Мета роботи: Набути навичок аналізу та оцінки основних виробничих ресурсів підприємства (основних засобів, матеріальних і трудових ресурсів) та організаційних умов їх використання. Навчитися розраховувати та інтерпретувати ключові показники ефективності, виявляти резерви підвищення продуктивності.

Теоретичні відомості

Організаційно-технічний рівень – це комплексна характеристика стану та ефективності використання виробничого потенціалу підприємства. Його аналіз є базою для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності.

1. Аналіз основних засобів. Завданням цього блоку є оцінка технічного стану, відстеження руху, дослідження структури та визначення ефективності використання основних засобів. Для цього застосовуються різні показники. Технічний стан характеризують коефіцієнт зносу (відношення суми зносу до первісної вартості) та коефіцієнт придатності, який є доповненням коефіцієнта зносу до одиниці. Рух основних засобів аналізують через коефіцієнти оновлення та вибуття. Щодо ефективності використання, ключовими метриками виступають фондорентабельність, фондovіддача (співвідношення виручки до середньорічної вартості) та фондомісткість.

2. Аналіз матеріальних ресурсів. Основне завдання цього аналізу — оцінити забезпеченість підприємства матеріалами, ефективність їх використання та визначити вплив матеріальних витрат на собівартість продукції. Серед ключових показників — матеріаловіддача (демонструє

обсяг виробленої продукції на одиницю витрат на матеріали), матеріаломісткість (зворотний показник) та коефіцієнт використання матеріалів.

3. Аналіз трудових ресурсів. Завданням є комплексна оцінка забезпеченості підприємства кадрами, аналіз руху персоналу, використання робочого часу та рівня продуктивності праці. Система показників включає: для оцінки забезпеченості та стабільності – коефіцієнт плинності кадрів; для аналізу використання часу – коефіцієнт використання номінального або реального фонду робочого часу; для вимірювання результативності – показник виробітку на одного працівника, який може бути виражений у натуральній або вартісній формі.

4. Аналіз організаційної структури. Завдання полягає в оцінці того, наскільки структура управління відповідає стратегічним цілям підприємства, а також у виявленні ознак надмірної бюрократії чи неефективних ланок у системі управління. Для цього використовуються такі критерії, як рівень централізації прийняття рішень, норма керованості (кількість підлеглих на одного керівника), швидкість проходження рішень та витрати на утримання апарату управління.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Комплексний аналіз основних засобів та трудових ресурсів

На основі даних підприємства «Промінь» за звітний рік проведіть розрахунки та дайте письмове тлумачення результатів.

Показник	Значення
1. Обсяг випуску продукції, тис. грн	24 500
2. Середньорічна вартість ОЗ, тис. грн	12 250
3. Первісна вартість ОЗ на кінець року, тис. грн	13 000
4. Знос ОЗ на кінець року, тис. грн	6 500
5. Середньооблікова чисельність працівників, осіб	140
6. Загальна кількість відпрацьованих людино-днів	34 300
7. Кількість робочих днів у році (за планом)	245

1. Розрахуйте показники ефективності використання ОЗ: фондівіддачу та фондомісткість. Зробіть висновок.

2. Розрахуйте коефіцієнт зносу та коефіцієнт придатності ОЗ на кінець року. Дайте оцінку технічного стану.

3. Розрахуйте виробітку на одного працівника (продуктивність праці).

4. Визначте середнє фактичне число днів, відпрацьованих одним працівником. Розрахуйте коефіцієнт використання робочого часу (відношення фактично відпрацьованих днів до планового фонду). Зробіть висновок про використання трудового потенціалу.

Завдання 2. Кейс-аналіз «Криза забезпеченості та неефективність використання ресурсів»

Проаналізуйте ситуацію в цеху збірки підприємства «Механік».

Опис ситуації: Цех має застаріле обладнання, коефіцієнт зносу якого становить 68%. Через часті поломки простої складають 15% від планового робочого часу. Норми витрати металу застаріли і не переглядалися 10 років, фактична матеріаломісткість на 12% вища за галузеву норму. Тривалість виробничого циклу складання одного вузла – 8 годин, тоді як у конкурента з аналогічним продуктом – 5 годин. Текучість кадрів у цеху – 25% при середньопідприємницькому рівні 10%.

1. Систематизуйте проблеми, виявлені в описі, відповідно до блоків аналізу (Основні засоби, Матеріальні ресурси, Організація виробництва, Трудові ресурси).

2. Для кожної виявленої проблеми запропонуйте один конкретний захід щодо її вирішення. Заходи повинні бути практично орієнтованими (наприклад, не «покращити стан ОЗ», а «розробити та затвердити графік позапланового технічного обслуговування критичного обладнання»).

3. Визначте, який показник продуктивності праці (чи інший ключовий KPI) має покращитися в першу чергу після усунення цих проблем та чому.

Завдання 3. Розрахунково-аналітичне завдання «Аналіз матеріальних ресурсів»

Виріб А виготовляється з металу. За планом на його виготовлення має витрачатися 2,5 кг металу за ціною 40 грн/кг. Фактично у звітному періоді вироблено 1000 одиниць виробу А, витрачено 2700 кг металу за ціною 42 грн/кг.

1. Розрахуйте планові та фактичні витрати на матеріал для виробництва всього обсягу продукції.

2. Розрахуйте питому матеріаломісткість виробу А за планом та фактично (кг/од.).

3. Визначте загальне відхилення фактичних витрат від планових. Використовуючи прийом абсолютних різниць, розкладіть це відхилення на вплив двох факторів:

- Відхилення за ціною (зміна ціни матеріалу).
- Відхилення за кількістю (зміна витрати матеріалу на одиницю та обсяг випуску, але для спрощення розглянемо сукупно). Про яку ефективність використання матеріалу свідчить цей фактор?

4. Зробіть загальний висновок про ефективність використання матеріальних ресурсів на виробництві виробу А.

Питання для самоперевірки та обговорення:

1. Як показник фондівіддачі може бути пов'язаний з показником продуктивності праці? Який шлях впливу?

2. Чому висока плинність кадрів є не лише соціальною, але й серйозною економічною проблемою для підприємства (подумайте про витрати)?

3. Наведіть приклад, коли сучасне обладнання (високий технічний рівень) може не давати очікуваної ефективності через низький організаційний рівень (погана логістика, невідповідні кадри тощо).

Практичне заняття 5.

Аналіз обсягів виробництва та реалізації продукції

Мета роботи: Оволодіти методиками аналізу динаміки, структури, ритмічності та якості випуску продукції. Навчитися проводити факторний аналіз обсягу реалізації та застосовувати базові принципи CVR-аналізу для оцінки беззбитковості та прибутковості.

Теоретичні відомості

Результати виробничої діяльності – це основа фінансового успіху підприємства. Аналіз спрямований на оцінку виконання плану, виявлення тенденцій і резервів зростання.

Аналіз динаміки та структури передбачає вивчення темпів зростання або приросту обсягів виробництва чи реалізації, що вимірюються у вартісних або натуральних одиницях, включаючи розрахунок індексів. Аналіз структури спрямований на визначення питомої ваги окремих видів продукції

або напрямів діяльності в загальному обсязі та оцінку структурних зрушень, наприклад, переходу до виробництва більш рентабельної продукції.

Аналіз якості продукції фокусується на оцінці рівня якості виробленої продукції. Для цього використовуються спеціальні показники, такі як: частка продукції вищих сортів у загальному випуску, середній коефіцієнт сортності, частка бракованої продукції та розмір фінансових втрат, пов'язаних із браком.

Аналіз ритмічності виробництва оцінює ритмічність – тобто рівномірність виконання плану випуску продукції за окремі, менші часові інтервали (зокрема, за дні, декади, місяці). Основними інструментами виміру є коефіцієнт ритмічності, який показує частку продукції, випущеної з дотриманням графіка, та коефіцієнт аритмічності, що визначається як сума всіх відхилень від плану.

Факторний аналіз обсягу реалізації. Основу аналізу складають дві ключові моделі. Модель для товарної продукції відображає зв'язок: Реалізація = Запаси на початок періоду + Випуск за період - Запаси на кінець періоду. Для оцінки впливу на виручку використовується модель $V = K * Ц$, де V — виручка, K — кількість реалізованої продукції, а $Ц$ — її ціна. Факторний аналіз дозволяє кількісно визначити вплив змін обсягу продажів і змін цін на кінцевий фінансовий результат.

Аналіз «Витрати-Обсяг-Прибуток» (CVP-аналіз) є інструментом для визначення взаємозв'язків між витратами, обсягом виробництва та прибутком. Його центральними поняттями є маржинальний дохід (різниця між виручкою та змінними витратами) та точка беззбитковості. Точка беззбитковості може бути виражена в натуральних одиницях (як результат ділення постійних витрат на маржинальний дохід від одиниці продукції) або в грошовому виразі (як результат ділення постійних витрат на коефіцієнт маржинального доходу). Для оцінки безпеки діяльності розраховується запас фінансової міцності, який показує, наскільки фактична виручка може знизитися до досягнення порогу беззбитковості.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Комплексний аналіз динаміки, структури та ритмічності

Використовуючи дані про випуск продукції підприємства «Фенікс» за I квартал, проведіть аналіз.

Місяць	План, тис. грн	Факт, тис. грн	Виконання плану, %	Питома вага продукції «А» у випуску, % (факт)
Січень	500	480		40%
Лютий	500	510		35%
Березень	600	590		45%
Разом за квартал	1600	1580		

1. Розрахуйте відсоток виконання плану за кожен місяць та за квартал в цілому.

2. Розрахуйте коефіцієнт ритмічності (враховуючи, що ритмічним вважається виконання плану на 100% щомісяця). Зробіть висновок.

3. Розрахуйте середню питому вагу продукції «А» за квартал. Визначте, як змінювалася структура випуску протягом кварталу. Який висновок можна зробити, якщо відомо, що рентабельність продукції «А» вища за середню?

4. Розрахуйте абсолютне відхилення фактичного випуску від планового за квартал та середньомісячний темп зниження випуску (в абсолютному виразі).

Завдання 2. Факторний аналіз обсягу реалізації

Підприємство торгує офісними стільцями. Проведіть факторний аналіз зміни виручки від реалізації за період, використовуючи метод абсолютних різниць.

Показник	Минулий період	Звітний період	Відхилення
Кількість реалізованих стільців, шт. (К)	1000	1200	+200
Середня ціна реалізації, грн/шт. (Ц)	1500	1450	-50
Виручка (В = К * Ц), грн	1 500 000	1 740 000	+240 000

1. Розрахуйте вплив зміни кількості реалізованої продукції на зміну виручки.

2. Розрахуйте вплив зміни ціни реалізації на зміну виручки.

3. Перевірте баланс відхилень: сума впливу факторів = загальній зміні виручки.

4. Зробіть висновок: за рахунок якого фактора відбулося зростання виручки, і як компенсувався негативний вплив іншого фактора?

Завдання 3. CVP-аналіз: розрахунок точки беззбитковості та запасу міцності

Підприємство «Комфорт» виробляє і продає один вид продукції.

Ціна реалізації за одиницю: 800 грн.

Змінні витрати на одиницю: 500 грн.

Сума постійних витрат за період: 180 000 грн.

Фактичний обсяг реалізації за період: 900 одиниць.

1. Розрахуйте маржинальний дохід на одиницю продукції.
2. Розрахуйте точку беззбитковості в натуральних одиницях та у грошовому виразі.
3. Розрахуйте коефіцієнт маржинального доходу (частку маржинального доходу у виручці).
4. Розрахуйте запас фінансової міцності у грошовому виразі та у відсотках. Дайте тлумачення цього показника.
5. Визначте, який прибуток отримало підприємство при реалізації 900 одиниць. Як він пов'язаний із запасом фінансової міцності?

Питання для самоперевірки та обговорення:

1. Як зростання частки бракованої продукції в загальному випуску впливає на показники обсягу реалізації та собівартості? Наведіть ланцюжок впливу.
2. Чому для підприємства небажаною є висока аритмічність виробництва, навіть якщо квартальний план виконано? Назвіть хоча б три негативні наслідки.
3. Як зміняться точка беззбитковості та запас фінансової міцності, якщо підприємству вдасться знизити постійні витрати на 10%? Дайте якісну відповідь (збільшиться/зменшиться) та обґрунтуйте.

Практичне заняття 6.

Аналіз собівартості продукції та витрат підприємства

Мета роботи: Закріпити розуміння класифікації витрат та оволодіти методиками аналізу динаміки, структури і факторів зміни собівартості продукції. Навчитися аналізувати узагальнюючі показники витрат та їх взаємозв'язок з обсягом виробництва і прибутком.

Теоретичні відомості

Витрати підприємства класифікуються за кількома ознаками для різних цілей аналізу. За економічними елементами виділяють матеріальні витрати,

витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизацію та інші операційні витрати. Ця класифікація є основою для вивчення структури витрат загалом. За статтями калькуляції витрати групують за місцем їхнього виникнення та призначенням (наприклад, сировина, основна зарплата виробничих робітників, загальновиробничі витрати), що необхідно для розрахунку собівартості окремих видів продукції. За поведінкою щодо обсягу виробництва витрати діляться на змінні, які змінюються пропорційно обсягу випуску, та постійні, які залишаються незмінними у короткостроковому періоді, що має ключове значення для CVP-аналізу. За способом включення в собівартість розрізняють прямі витрати, які можна безпосередньо віднести на конкретний виріб, та непрямі, що потребують розподілу.

Аналіз структури та динаміки собівартості спрямований на вивчення зміни загальної суми витрат підприємства та собівартості одиниці продукції в динаміці. Важливою його складовою є розрахунок питомої ваги кожного елемента чи статті витрат у загальній сумі та аналіз структурних зрушень між окремими видами витрат.

Показник «Витрати на 1 гривню товарної продукції» обчислюється за формулою: *Повна собівартість товарної продукції / Обсяг товарної продукції в діючих цінах*. Він є інтегральним індикатором ефективності виробництва, оскільки відображає, скільки витрат припадає на кожну гривню вартості випущеної продукції. Зниження значення цього показника свідчить про підвищення економічної ефективності господарювання.

Факторний аналіз собівартості дозволяє визначити причини та величину впливу різних факторів на собівартість. На рівні одиниці продукції аналізуються такі фактори, як зміна норм витрат матеріалів, зміна цін на ресурси, а також вплив зміни обсягу виробництва на розподіл постійних витрат. На макрорівні факторний аналіз зосереджується на вивченні змін загальної суми витрат за елементами, які відбуваються під впливом коливань обсягу виробництва та змін питомих витрат на одиницю продукції.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Аналіз структури та динаміки витрат за елементами

На основі даних підприємства «Технолінг» проведіть аналіз витрат на виробництво.

Елементи витрат	Минулий рік, тис. грн	Звітний рік, тис. грн	Абсолютне відхилення	Темп зростання, %	Питома вага, минулий рік	Питома вага, звітний рік	Відхилення питомої ваги, п.п.
Матеріальні витрати	4 200	4 900					
Витрати на оплату праці	2 100	2 400					
Відрахування на соц. заходи	735	840					
Амортизація	840	860					
Інші операційні витрати	525	500					
Повна собівартість	8 400	9 500	+1 100	113.1 %	100%	100%	0

1. Розрахуйте абсолютні відхилення, темпи зростання та питому вагу кожного елементу витрат за обидва роки.

2. Розрахуйте зміну питомої ваги (у процентних пунктах) для кожного елементу.

3. Визначте: а) Який елемент витрат зріс найбільшими темпами? б) Як змінилася структура витрат (які елементи стали «важчими», а які – «легшими»)?

4. Зробіть висновок: Що могло спричинити такі структурні зрушення? (Наприклад, зростання питомої ваги матеріальних витрат може свідчити про підвищення цін на сировину або збільшення матеріаломісткості).

Завдання 2. Факторний аналіз собівартості одиниці продукції

Виробниче об'єднання випускає виріб «Х». Для його виробництва необхідний матеріал М.

За планом. На одиницю виробу – 4 кг матеріалу М за ціною 50 грн/кг. Постійні витрати на весь запланований випуск (1000 од.) – 40 000 грн.

Фактично. Випущено 1200 одиниць. Витрачено 5000 кг матеріалу М за ціною 55 грн/кг. Фактичні постійні витрати склали 45 000 грн.

1. Розрахуйте планову та фактичну собівартість однієї одиниці виробу «Х».

2. Розрахуйте загальне відхилення фактичної собівартості від планової (на одиницю продукції).

3. Використовуючи логіку факторного аналізу, поясніть вплив таких факторів на зміну собівартості одиниці продукції:

- а) Зміна ціни на матеріал.
 - б) Зміна норми витрати матеріалу (фактична питома витрата на одиницю порівняно з планом).
 - в) Зміна обсягу виробництва (вплив на питому величину постійних витрат).
 - г) Зміна загальної суми постійних витрат.
4. Зробіть загальний висновок про причини зміни собівартості.

Завдання 3. Аналіз «Витрати на 1 гривню товарної продукції» та CVP

Підприємство «Прогрес» має такі дані за звітний квартал:

- Товарна продукція в діючих оптових цінах: 1 200 тис. грн.
- Повна собівартість товарної продукції: 1 020 тис. грн.
- Сума постійних витрат у складі собівартості: 408 тис. грн.
- Фактичний обсяг реалізації в оптових цінах: 1 150 тис. грн.

1. Розрахуйте показник «Витрати на 1 гривню товарної продукції». Дайте йому економічне тлумачення.

2. Визначте коефіцієнт маржинального доходу (спочатку розрахуйте суму змінних витрат і виручку від реалізації, припустивши, що весь обсяг продукції реалізовано).

3. Розрахуйте точку беззбитковості (поріг рентабельності) у грошовому виразі.

4. Розрахуйте запас фінансової міцності підприємства у грошовому виразі та у відсотках. Оцініть рівень ризику.

5. Як зміниться запас фінансової міцності, якщо підприємству вдасться знизити витрати на 1 грн товарної продукції на 3 копійки? Дайте якісну оцінку.

Питання для самоперевірки та обговорення:

1. Чому при аналізі собівартості важливо розрізняти змінні та постійні витрати, навіть якщо бухгалтерський облік ведеться за елементами?

2. Як показник «Витрати на 1 гривню товарної продукції» пов'язаний з основним показником рентабельності продажів? Виведіть формулу зв'язку.

3. За яких умов (щодо структури витрат) підприємство має більш високий операційний леверидж (чутливість прибутку до зміни обсягу продажів)? Чи це добре чи погано в умовах нестабільного ринку?

Практичне заняття 7.

Аналіз майнового стану підприємства

Мета роботи: Навчитися аналізувати структуру, динаміку та ефективність використання майна (активів) підприємства. Оволодіти методиками оцінки складу, руху та стану необоротних та оборотних активів, діагностики неефективно використовуваних ресурсів.

Теоретичні відомості

Майновий стан – це основа фінансової стійкості та ділової активності. Аналіз активів дозволяє оцінити інвестиційну політику, ефективність управління ресурсами та виявити приховані резерви.

Аналіз структури та динаміки активів поєднує два підходи: вертикальний та горизонтальний. Вертикальний аналіз спрямований на визначення питомої ваги необоротних та оборотних активів у валюті балансу та оцінку відбутих структурних зрушень. Горизонтальний аналіз дозволяє оцінити динаміку активів через темпи зростання окремих статей та загальної їх суми. Оптимальна структура активів не є універсальною та залежить від галузевих особливостей; наприклад, капіталомісткі підприємства зазвичай характеризуються високою часткою необоротних активів.

Аналіз необоротних активів (НА) включає кілька ключових аспектів:

- Склад та технічний стан: оцінюється через частку активної частини (машин, обладнання) в основних засобах, а також коефіцієнти зносу та придатності.
- Рух та оновлення: аналізуються за допомогою коефіцієнтів оновлення, вибуття та приросту основних засобів.
- Ефективність використання: визначається через показники фондівдачі та фондомісткості.
- Діагностика проблем: полягає у виявленні неефективно використовуваних ресурсів, таких як незавершені капітальні вкладення, непрацююче або законсервоване обладнання, а також неефективні нематеріальні активи.

Аналіз оборотних активів (ОА) включає такі основні завдання:

- Оцінка складу та ліквідності: дослідження структури за статтями (запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти) з метою визначення найбільш ліквідних елементів.
- Оцінка ефективності: розрахунок коефіцієнта оборотності запасів, періоду погашення дебіторської заборгованості та тривалості операційного циклу.
- Діагностика проблем: спрямована на виявлення застарілих або неліквідних запасів, наявності простроченої дебіторської заборгованості та наднормативних залишків грошових коштів.

Аналіз виробничих потужностей зосереджений на оцінці використання виробничого потенціалу. Ключовим показником є коефіцієнт використання потужностей, який розраховується як відношення фактичного чи планового обсягу випуску продукції до середньорічної виробничої потужності. Отриманий результат дозволяє визначити резерви потужності, тобто потенціал для зростання обсягів виробництва без додаткових капітальних інвестицій.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Горизонтальний та вертикальний аналіз активів

На основі балансу підприємства «Вектор» проведіть аналіз структури та динаміки активів.

Стаття активу	На початок року, тис. грн	На кінець року, тис. грн	Абсолютне відхилення, тис. грн	Темп зростання, %	Питома вага на початок року, %	Питома вага на кінець року, %	Зміна питомої ваги, п.п.
I. Необоротні активи	4 000	4 600	+600	115.0	?	?	?
у т.ч. Основні засоби	3 200	3 800					
II. Оборотні активи	6 000	7 400	+1 400	123.3	?	?	?
у т.ч. Запаси	3 500	4 400					
Дебіторська заборгованість	2 000	2 500					
Грошові кошти	500	500					
БАЛАНС (Валюта)	10 000	12 000	+2 000	120.0	100	100	0

1. Розрахуйте абсолютні відхилення, темпи зростання та питому вагу для кожної статті та груп активів.
2. Визначте: а) Яка група активів зросла більшими темпами? б) Як змінилася структура майна підприємства (частка необоротних та оборотних активів)?
3. Проаналізуйте зміни всередині оборотних активів. Яка стаття зросла найбільше? Як це може вплинути на ліквідність підприємства?
4. Зробіть загальний висновок про зміну майнового положення підприємства (напр., посилення мобільності майна або його «важіння»).

Завдання 2. Діагностика стану та ефективності використання активів

Для підприємства «Вектор» додатково відомо на кінець року:

Знос основних засобів: 1 900 тис. грн.

Обсяг виручки від реалізації за рік: 24 000 тис. грн.

Собівартість реалізованої продукції: 18 000 тис. грн.

Середньорічні залишки запасів: 3 950 тис. грн.

Законсервоване обладнання (не використовується): 200 тис. грн.

Запаси застарілих матеріалів (не використовуються в виробництві): 150 тис. грн.

1. Розрахуйте показники технічного стану ОЗ: коефіцієнт зносу та коефіцієнт придатності.
2. Розрахуйте показники ефективності використання:
 - Фондовіддачу (середньорічна вартість ОЗ ~ 3 500 тис. грн).
 - Коефіцієнт оборотності запасів (за собівартістю).
3. Виявіть неефективно використовувані або незадіяні активи. Оцініть їх суму та частку у відповідних групах активів.
4. Сформулюйте рекомендації для менеджменту щодо поліпшення використання майна на основі проведених розрахунків.

Завдання 3. Кейс «Аналіз виробничих потужностей та резервів»

Цех з виробництва деталей має 10 однакових верстатів. Режим роботи: 2 зміни по 8 годин, 250 робочих днів на рік. Норма часу на обробку однієї деталі на верстаті – 0,5 години. Плановий коефіцієнт виконання норм – 1,1 (110%). Фактично протягом року 2 верстати простояли 1 місяць через ремонт, а середній коефіцієнт виконання норм склав 1,05.

1. Розрахуйте виробничу потужність цеху у деталях на рік (плановий максимально можливий випуск).
2. Розрахуйте плановий випуск деталей на рік (з урахуванням планового коефіцієнта виконання норм).
3. Оцініть фактичний максимально можливий випуск з урахуванням простою верстатів та фактичного коефіцієнта виконання норм.
4. Розрахуйте коефіцієнт використання виробничої потужності за планом та фактично (відносно фактично можливого випуску). Визначте резерви потужності (у деталях та у %).
5. Зробіть висновок: Чим були обумовлені втрати потужності та що потрібно робити для їх мінімізації?

Питання для самоперевірки та обговорення:

1. Чому для торгівельного підприємства надзвичайно низька частка необоротних активів може бути позитивним явищем, а для машинобудівного – ознакою проблем?
2. Які ризики несе для підприємства накопичення великої дебіторської заборгованості, навіть якщо вона не є простроченою? (Подумайте про операційний цикл та потребу в оборотних коштах).
3. Як наявність значних обсягів незадіяних активів впливає на показники рентабельності активів (ROA) та економічної доданої вартості (EVA)?

Практичне заняття 8.

Аналіз фінансової стійкості та платоспроможності

Мета роботи: Зрозуміти сутність фінансової стійкості та платоспроможності. Навчитися діагностувати тип фінансової ситуації на підприємстві, розраховувати та інтерпретувати систему абсолютних і відносних показників (коефіцієнтів) фінансової стійкості та ліквідності.

Теоретичні відомості

Фінансова стійкість – це здатність підприємства функціонувати та розвиватися, зберігаючи рівновагу між власними та залученими джерелами коштів у довгостроковій перспективі. Вона характеризує залежність компанії від зовнішніх кредиторів.

Розрізняють такі типи фінансової стійкості: абсолютна, нормальна, нестійкий стан та кризовий стан. Для аналізу за джерелами формування запасів використовується система показників, зокрема: власні оборотні кошти (ВОК), власні і довгострокові джерела, а також загальна величина джерел формування запасів.

Для оцінки фінансової стійкості застосовуються відносні показники – коефіцієнти:

- *Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)* обчислюється як відношення власного капіталу до валюти балансу (пасиву). Його нормативне значення перевищує 0,5.

- *Коефіцієнт фінансового левериджу (залежності)* визначається діленням позикового капіталу на власний капітал. Він показує, скільки позикових коштів підприємство залучає на одну гривню власних коштів.

- *Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами (ВОК)* розраховується як відношення власних оборотних коштів до оборотних активів. Норматив для цього коефіцієнта – більше 0,1.

Платоспроможність та ліквідність – це здатність підприємства вчасно та в повному обсязі розраховуватися за своїми короткостроковими (поточними) зобов'язаннями.

Аналіз ліквідності часто проводять через аналіз ліквідності балансу, який полягає у порівнянні груп активів (впорядкованих за ступенем ліквідності, від найліквідніших А1 до найменш ліквідних А4) з групами зобов'язань (впорядкованих за терміновістю погашення, від найтерміновіших П1 до довгострокових П4).

Також для оцінки використовують коефіцієнти ліквідності:

- *Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності* – це відношення оборотних активів до поточних зобов'язань. Його рекомендоване значення знаходиться в діапазоні приблизно 1,5–2,0.

- *Коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності* розраховується як відношення (оборотних активів мінус запаси) до поточних зобов'язань. Його норматив становить приблизно 0,7–1,0.

- *Коефіцієнт абсолютної ліквідності* визначається діленням грошових коштів та їх еквівалентів на поточні зобов'язання. Оптимальне значення цього коефіцієнта – близько 0,2–0,25.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Діагностика типу фінансової стійкості та розрахунок коефіцієнтів

На основі спрощеного балансу підприємства «Оріон» станом на 31.12.2025:

АКТИВ	Сума, тис. грн	ПАСИВ	Сума, тис. грн
I. Необоротні активи	4 500	III. Власний капітал	4 000
II. Оборотні активи	3 500	IV. Довгострокові зобов'язання	1 500
у т.ч. Запаси	2 000	V. Поточні зобов'язання	2 500
БАЛАНС	8 000	БАЛАНС	8 000

1. Розрахуйте величину власних оборотних коштів (ВОК).
2. Визначте тип фінансової стійкості за наявності джерел формування запасів:
 - $\text{ВОК} \geq \text{Запаси}$ – Абсолютна стійкість.
 - $(\text{ВОК} + \text{Довгострокові зоб.}) \geq \text{Запаси}$ – Нормальна стійкість.
 - $\text{Запаси} > (\text{ВОК} + \text{Довгострокові зоб.})$ – Нестійкий стан.
3. Розрахуйте ключові коефіцієнти фінансової стійкості: автономії, фінансового левериджу, забезпеченості ВОК. Порівняйте їх з нормативними значеннями.
4. Дайте загальну оцінку фінансової стійкості підприємства.

Завдання 2. Комплексний аналіз ліквідності та платоспроможності

Використовуючи дані балансу з Завдання 1, а також додаткову інформацію, що грошові кошти складають 500 тис. грн, а короткострокові фінансові інвестиції відсутні:

1. Розрахуйте три основні коефіцієнти ліквідності (поточної, швидкої, абсолютної).
2. Проведіть попередній аналіз ліквідності балансу за групами:
 - A1 (гроші) vs П1 (найтерміновіші зобов'язання – прийемо, що це вся кредиторська заборгованість у складі поточних зобов'язань = 2000 тис. грн).
 - A2 (дебіторська заборгованість) vs П2 (інші поточні зобов'язання = 500 тис. грн).

3. На основі розрахунків дайте письмову інтерпретацію кожного коефіцієнта та оцініть загальну спроможність підприємства гасити свої короткострокові борги. Чи є загроза втрати платоспроможності?

4. Визначте головну проблему структури оборотних активів, яка погіршує ліквідність, і запропонуйте один шлях її вирішення.

Завдання 3. Кейс «Аналіз динаміки фінансового стану»

На підставі даних за два роки визначте тенденції зміни фінансової стійкості та ліквідності підприємства «Вікторія».

Показник	На 31.12.2024, тис. грн	На 31.12.2025, тис. грн
Власний капітал	6 000	5 800
Довгострокові зобов'язання	2 000	3 000
Поточні зобов'язання	3 000	4 200
Необоротні активи	7 000	8 000
Запаси	2 500	3 800
Дебіторська заборгованість	1 000	1 500
Грошові кошти	500	300

- Розрахуйте для обох років:
 - Коефіцієнт автономії.
 - Коефіцієнт поточної ліквідності (Оборотні активи = Запаси + Дебіторка + Гроші).
- Визначте величину власних оборотних коштів (ВОК) для обох років.
- Проаналізуйте динаміку розрахованих показників. Що відбувається з фінансовою незалежністю та ліквідністю?
- Сформулюйте головний висновок щодо змін у фінансовому стані підприємства та найбільш ймовірну причину цих змін (наприклад, масштабне інвестування за рахунок кредитів, накопичення запасів тощо).

Питання для самоперевірки та обговорення:

- Чому надто високий коефіцієнт поточної ліквідності (наприклад, >3) може розглядатися не як перевага, а як недолік у управлінні оборотними активами?

2. Який взаємозв'язок між коефіцієнтом фінансового левериджу та рентабельністю власного капіталу (ROE)? У яких випадках залучення позикових коштів вигідно для власників?

3. Чи може підприємство бути платоспроможним у короткостроковому періоді, але фінансово нестійким у довгостроковому? Наведіть приклад такої ситуації з балансу.

Практичне заняття 9.

Аналіз фінансових результатів та рентабельності

Мета роботи: Навчитися аналізувати склад, динаміку та фактори формування прибутку підприємства. Оволодіти методикою розрахунку та інтерпретації системи показників рентабельності, зокрема на основі трифакторної моделі Дюпона.

Теоретичні відомості

Аналіз прибутку охоплює вивчення складу прибутку, який включає прибуток від операційної діяльності (реалізації), фінансові та інвестиційні доходи, а також інші операційні прибутки. Для оцінки динаміки та структури фінансових результатів за даними «Звіту про фінансові результати» застосовується горизонтальний та вертикальний аналіз.

Важливим напрямком є факторний аналіз прибутку від реалізації. Він може проводитися за допомогою двох моделей:

- Перша модель оцінює вплив окремих факторів на суму прибутку: $\text{Прибуток} = \text{Кількість} * (\text{Ціна} - \text{Собівартість одиниці})$.

- Друга модель використовується для аналізу в цілому: $\text{Прибуток} = \text{Виручка} - \text{Повна собівартість}$.

Аналіз рентабельності (прибутковості) спрямований на оцінку ефективності діяльності компанії через систему показників:

- *Рентабельність продажів (ROS)* обчислюється як відношення чистого прибутку (або прибутку від реалізації) до виручки та показує, скільки прибутку отримано з кожної гривні продажів.

- *Рентабельність продукції* визначається шляхом ділення прибутку від реалізації продукції на її собівартість.

– *Рентабельність активів (ROA)* розраховується як чистий прибуток, поділений на середню вартість активів, і демонструє ефективність використання всього майна підприємства.

– *Рентабельність власного капіталу (ROE)* є ключовим показником для власників. Вона визначається як відношення чистого прибутку до середньої вартості власного капіталу.

Трифакторна модель Дюпона (розкладання ROE) використовується для глибшого розуміння причин, що впливають на рентабельність власного капіталу. Її формула розкладає ROE на три складові: Рентабельність продажів (ROS), Оборотність активів та Фінансовий леверидж (мультиплікатор власного капіталу).

Це означає, що загальна ефективність для власників (ROE) формується під впливом:

1. Операційної ефективності (прибутковість продажів).
2. Ділової активності (ефективність використання активів).
3. Фінансової політики (рівень використання позикового капіталу).

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Факторний аналіз прибутку від реалізації

Підприємство реалізує один вид продукції. Проведіть факторний аналіз зміни прибутку від реалізації методом ланцюгових підстановок.

Показник	План	Факт	Відхилення
Обсяг реалізації, од. (К)	1 000	1 200	+200
Ціна за од., грн (Ц)	500	480	-20
Собівартість од., грн (С)	400	370	-30

1. Використовуючи модель $Пр = К * (Ц - С)$, розрахуйте вплив на зміну прибутку трьох факторів: **а) обсягу реалізації, б) собівартості, в) ціни.**
2. Складіть аналітичну таблицю впливу факторів.
3. Зробіть висновок: За рахунок якого фактору було отримано найбільший додатковий прибуток, а який фактор діяв у зворотному напрямку?

Завдання 2. Розрахунок та аналіз показників рентабельності

Використовуючи дані підприємства «Перспектива» за звітний рік:

Чистий прибуток: 300 тис. грн.

Виручка від реалізації: 4 000 тис. грн.

Собівартість реалізованої продукції: 3 200 тис. грн.

Середньорічна вартість активів: 2 000 тис. грн.

Середньорічна вартість власного капіталу: 1 250 тис. грн.

1. Розрахуйте наступні показники рентабельності: продажів (чисту), продукції, активів (ROA), власного капіталу (ROE).
2. Дайте письмове тлумачення кожного розрахованого показника (наприклад: «Рентабельність продажів склала 7.5%, це означає, що з кожної гривні виручки компанія отримала 7.5 копійок чистого прибутку»).
3. Порівняйте рентабельність власного капіталу (ROE) з рентабельністю активів (ROA). Чим пояснюється різниця між ними?

Завдання 3. Аналіз на основі моделі Дюпона та формування висновків

Використовуючи розрахунки з Завдання 2, а також додаткову інформацію, що за попередній рік ROE становив 20%, проведіть глибший аналіз.

1. Розкладіть показник ROE за звітний рік на три фактори за моделлю Дюпона. Розрахуйте:
 - Чисту рентабельність продажів (ROS).
 - Оборотноість активів (Виручка / Активи).
 - Фінансовий леверидж (Активи / Власний капітал).
 - Перемножте три фактори, щоб переконатися, що результат дорівнює ROE.
2. Припустімо, що в попередньому році складові були: $ROS = 8\%$, Оборотноість активів = 1.8, Леверидж = 1.39 ($ROE = 8\% * 1.8 * 1.39 \approx 20\%$).
3. Проаналізуйте зміни. Що саме призвело до зміни ROE у звітному році порівняно з попереднім: покращення/погіршення операційної ефективності, ділової активності чи зміни у фінансовому важелі?
4. Сформулюйте рекомендації для менеджменту: На якому напрямку (контроль витрат, прискорення оборотності, оптимізація структури капіталу) слід зосередитись для подальшого підвищення ROE?

Завдання 4. Кейс «Інтерпретація динаміки фінансових результатів»

На основі фрагмента Звіту про фінансові результати ТОВ «Форвард»:

Показник	Минулий рік, тис. грн	Звітний рік, тис. грн	Абс. відхилення	Темп зростання, %
Дохід (виручка) від реалізації	10 000	12 000		

Показник	Минулий рік, тис. грн	Звітний рік, тис. грн	Абс. відхилення	Темп зростання, %
Собівартість реалізованої продукції	7 500	9 600		
Валовий прибуток	2 500	2 400		
Інші операційні доходи	100	150		
Адміністративні витрати	800	900		
Інші операційні витрати	200	250		
Фінансовий результат від опер. діяльності (прибуток)	1 600	1 400		

1. Проведіть вертикальний аналіз (розрахуйте питому вагу кожного показника у виручці) для обох років.
2. Проаналізуйте динаміку та структуру. Чим пояснюється зниження прибутку від операційної діяльності на тлі зростання виручки?
3. Розрахуйте рентабельність продажів за валовим прибутком та за прибутком від операційної діяльності для обох років. Які тенденції?
4. Сформулюйте головний висновок щодо ефективності основної діяльності підприємства.

Питання для самоперевірки та обговорення:

1. Чому для власників бізнесу показник ROE є важливішим, ніж показник чистого прибутку в абсолютному виразі?
2. Як підприємство з низькою рентабельністю продажів (наприклад, 2%) може досягти високої рентабельності власного капіталу (наприклад, 25%) за моделлю Дюпона?
3. Чи може підприємство мати високий чистий прибуток, але низьку (або навіть негативну) рентабельність власного капіталу? За яких умов?

Практичне заняття 10.

Аналіз ділової активності та ефективності використання капіталу

Мета роботи: Зрозуміти сутність ділової активності як інтенсивності використання капіталу. Навчитися розраховувати та інтерпретувати показники оборотності різних видів активів і капіталу, визначати тривалість операційного та фінансового циклів та оцінювати їх вплив на фінансовий стан підприємства.

Теоретичні відомості

Ділова активність (оборотність) – це показник ефективності використання підприємством своїх ресурсів, таких як активи та капітал. Вона вимірюється швидкістю перетворення активів на грошові кошти. Для її оцінки використовуються коефіцієнти оборотності та періоди обороту.

Аналіз оборотності активів включає розрахунок ключових показників. Коефіцієнт оборотності активів (ресурсовіддача) визначається як відношення виручки від реалізації до середньої вартості активів і показує, скільки гривень виручки приносить кожна гривня, вкладена в активи. Також аналізується оборотність окремих видів оборотних активів:

- Оборотність запасів розраховується як відношення собівартості реалізованої продукції до середньої вартості запасів.
- Оборотність дебіторської заборгованості – це відношення виручки від реалізації до середньої дебіторської заборгованості.
- Оборотність кредиторської заборгованості – відношення собівартості реалізованої продукції до середньої кредиторської заборгованості.

Для кожного коефіцієнта можна визначити період обороту в днях, поділивши тривалість аналізованого періоду (наприклад, 365 днів) на відповідний коефіцієнт оборотності.

Аналіз оборотності капіталу оцінює ефективність використання власних та залучених коштів. Оборотність власного капіталу (відношення виручки до середньої вартості власного капіталу) відображає активність використання власних коштів. Оборотність інвестованого капіталу розраховується як відношення виручки до суми власного капіталу та довгострокових зобов'язань.

Важливими поняттями в аналізі є **операційний та фінансовий цикли**.

– Операційний цикл – це час від інвестування коштів у запаси до отримання грошей від покупців. Він розраховується як сума періодів обороту запасів та дебіторської заборгованості.

– Фінансовий цикл визначається як операційний цикл мінус період обороту кредиторської заборгованості. Він показує період, протягом якого кошти відволікаються з обороту підприємства. Завданням ефективного менеджменту є мінімізація тривалості фінансового циклу.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Розрахунок показників оборотності активів

На основі даних підприємства «Динаміка» за звітний рік (тривалість періоду 365 днів):

Показник	На початок року, тис. грн	На кінець року, тис. грн
Виручка від реалізації		14 600
Собівартість реалізованої продукції		11 000
Запаси	1 800	2 200
Дебіторська заборгованість	1 200	1 800
Кредиторська заборгованість	1 500	1 700
Активи	9 000	11 000

1. Розрахуйте середньорічні значення: запасів, дебіторської, кредиторської заборгованості, активів.

2. Розрахуйте коефіцієнти оборотності та періоди обороту (в днях) для: а) запасів, б) дебіторської заборгованості, в) кредиторської заборгованості, г) активів в цілому.

3. Дайте письмове тлумачення кожного періоду обороту (наприклад: «Період обороту запасів 66.4 дня означає, що в середньому від моменту надходження матеріалів до реалізації готової продукції проходить 66 днів»).

Завдання 2. Визначення та аналіз операційного та фінансового циклів

Використовуючи результати Завдання 1:

1. Розрахуйте тривалість операційного циклу (ОЦ).
2. Розрахуйте тривалість фінансового циклу (ФЦ).
3. Дайте економічне тлумачення отриманих значень ОЦ та ФЦ. Що означає позитивне значення ФЦ?

4. Визначте: Як зміниться фінансовий цикл і який ефект це матиме на потребу в оборотних коштах, якщо підприємству вдасться:

- а) Скоротити період обороту запасів на 5 днів.
- б) Скоротити період обороту дебіторської заборгованості на 7 днів.
- в) Збільшити період обороту кредиторської заборгованості на 3 дні.

5. Сформулюйте рекомендації менеджменту щодо напрямів скорочення фінансового циклу.

Завдання 3. Комплексний аналіз ділової активності (порівняльний)

Порівняйте ефективність використання капіталу двох підприємств у галузі – «Альфа» та «Бета».

Показник	Підприємство «Альфа»	Підприємство «Бета»
Виручка, тис. грн	50 000	75 000
Середньорічна вартість активів, тис. грн	25 000	50 000
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	15 000	20 000
Чистий прибуток, тис. грн	5 000	6 000

- Розрахуйте для кожного підприємства:
 - Оборотність активів (ресурсовіддачу).
 - Оборотність власного капіталу.
 - Рентабельність активів (ROA).
 - Рентабельність власного капіталу (ROE).
- Проведіть порівняльний аналіз. Яке підприємство ефективніше використовує: а) всі активи? б) власний капітал?
- Використовуючи логіку моделі Дюпона, поясніть причини відмінностей у показниках ROE між підприємствами. Зробіть висновок про конкурентні переваги та недоліки кожної компанії.

Завдання 4. Кейс «Діагностика проблем з оборотністю»

Проаналізуйте ситуацію в ТОВ «Стандарт», використовуючи дані за два послідовні роки.

Показник	Рік 1	Рік 2
Виручка, тис. грн	20 000	22 000
Собівартість, тис. грн	16 000	18 000
Середні запаси, тис. грн	2 000	3 000
Середня дебіторська заборгованість, тис. грн	2 500	3 300
Середня кредиторська заборгованість, тис. грн	1 800	2 000

1. Розрахуйте періоди обороту запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості для обох років.
2. Розрахуйте тривалість операційного та фінансового циклів для кожного року.
3. Проаналізуйте динаміку. Що відбувається з операційним та фінансовим циклами? Чим це загрожує підприємству?
4. Визначте основну причину погіршення ситуації (наприклад: надмірне накопичення запасів, розслаблена кредитна політика тощо) та запропонуйте конкретні заходи щодо її усунення.

Питання для самоперевірки та обговорення:

1. Чому прискорення оборотності оборотних активів (наприклад, запасів) дозволяє підприємству або збільшити обсяг виробництва без додаткових вкладень, або звільнити частину коштів з обороту?
2. Як довгий фінансовий цикл може призвести до проблем із платоспроможністю, навіть якщо підприємство формально отримує прибуток?
3. Чи завжди прискорення оборотності кредиторської заборгованості (тобто швидша її сплата) є позитивним явищем? Коли це може бути вигідно, а коли – ні?

Практичне заняття 11.

Комплексна оцінка фінансового стану та діагностика ризиків банкрутства

Мета роботи: Навчитися проводити комплексну оцінку фінансового стану підприємства шляхом інтеграції результатів попередніх аналізів. Оволодіти методикою рейтингової оцінки та практичними навичками застосування тест-моделей (Альтмана, Таффлера) для діагностики ймовірності банкрутства.

Теоретичні відомості

Комплексна оцінка фінансового стану – це синтез висновків за основними аспектами: ліквідність, фінансова стійкість, рентабельність, ділова активність. Мета полягає в отриманні цілісної картини та виявленні «слабких ланок».

Рейтингова оцінка (бальний метод) передбачає вибір ключових показників (коефіцієнтів). Для кожного з них встановлюються нормативні, або «ідеальні», значення та вага (значимість). Потім розраховується відхилення фактичного значення від нормативного та виводиться інтегральний рейтинговий показник. Чим він вищий, тим кращим є фінансовий стан підприємства.

До ознак кризового стану, які передують банкрутству, відносять: постійні збитки, хронічну недостачу оборотних коштів, високу заборгованість і системні прострочення, низькі показники ліквідності та фінансової стійкості, а також падіння обсягів продажів та ринкової частки.

Для діагностики банкрутства застосовують тест-моделі. Найвідомішою є **модель Альтмана (Z-рахунок)**, розроблена для відкритих акціонерних товариств. Вона має кілька модифікацій, а її класична формула така:

$$Z = 1.2X_1 + 1.4X_2 + 3.3X_3 + 0.6X_4 + 1.0X_5,$$

де X_1 – відношення власного оборотного капіталу до активів;

X_2 – відношення нерозподіленого прибутку до активів;

X_3 – відношення прибутку до оподаткування та відсотків до активів;

X_4 – відношення ринкової вартості власного капіталу до балансової вартості зобов'язань;

X_5 – відношення виручки до активів.

Результат інтерпретується так: $Z < 1.81$ свідчить про «зону банкрутства», значення між 1.81 і 2.99 – про «сіру зону», а $Z > 2.99$ – про «безпечну зону».

Ще однією моделлю є **модель Таффлера**, адаптована для британських компаній, але яка використовується як орієнтир. Її формула:

$$T = 0.53X_1 + 0.13X_2 + 0.18X_3 + 0.16X_4,$$

де X_1 – відношення прибутку від продажів до поточних зобов'язань;

X_2 – відношення оборотних активів до суми зобов'язань;

X_3 – відношення поточних зобов'язань до суми активів;

X_4 – відношення виручки до суми активів.

Інтерпретація: $T > 0.3$ вказує на хороший фінансовий стан, значення між 0.2 та 0.3 – на задовільний, а $T < 0.2$ свідчить про високу ймовірність банкрутства.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Розрахунок та інтерпретація Z-рахунку Альтмана (спрощена версія)

На основі даних ВАТ «Горизонт» станом на кінець року:

Власний оборотний капітал (ВОК): 800 тис. грн.

Сума активів (А): 6 000 тис. грн.

Нерозподілений прибуток (НП): 1 200 тис. грн.

Прибуток до оподаткування та відсотків (ЕВІТ): 900 тис. грн.

Ринкова вартість власного капіталу (РВВК): 5 500 тис. грн.

Балансова вартість всіх зобов'язань (З): 4 000 тис. грн.

Виручка (В): 15 000 тис. грн.

1. Розрахуйте значення кожного з п'яти коефіцієнтів (X1 – X5) моделі Альтмана.
2. Розрахуйте Z-рахунок для підприємства.
3. Визначте, до якої зони (банкрутства, невизначеності, безпеки) належить підприємство за даною моделлю.
4. Дайте комплексну інтерпретацію результату. Які показники (X), на вашу думку, найбільше погіршили або покращили Z-рахунок?

Завдання 2. Рейтингова оцінка фінансового стану (спрощений метод)

Проведіть рейтингову оцінку двох підприємств-конкурентів у галузі – «Північ» та «Південь». Нормативні значення взяті як середньогалузеві.

Коефіцієнт (показник)	Норматив (Кн)	Вага (d)	«Північ» (Кф)	«Південь» (Кф)
Коефіцієнт автономії	0.5	0.2	0.6	0.4
Коефіцієнт поточної ліквідності	1.8	0.25	2.0	1.5
Рентабельність власного капіталу (ROE), %	15%	0.25	18%	12%
Оборотність активів	1.5	0.2	1.6	1.4
Коефіцієнт забезпеченості ВОК	0.1	0.1	0.15	0.05

1. Для кожного підприємства розрахуйте рейтингове число (R) за формулою: $R = \sum(K_f / K_n * d)$. (Якщо $K_f < K_n$, частку беруть як K_f/K_n ; якщо $K_f > K_n$, то частка = 1, щоб не заохочувати надмірне перевищення).

2. Порівняйте отримані рейтингові числа. Яке підприємство має кращий комплексний фінансовий стан?

3. Визначте, за якими саме показниками підприємство-аутсайдер відстає найбільше. Сформулюйте рекомендації щодо поліпшення його стану.

Завдання 3. Кейс «Діагностика кризового стану та модель Таффлера»

Проаналізуйте дані про підприємство «Криза-ЛТД», яке демонструє ознаки фінансових труднощів.

Показник	Значення
Прибуток від продажів (операційний), тис. грн	150
Поточні (короткострокові) зобов'язання, тис. грн	2 500
Оборотні активи, тис. грн	3 000
Загальна сума зобов'язань (довгострокові + короткострокові), тис. грн	4 500
Сума активів (валюта балансу), тис. грн	6 000
Виручка від реалізації, тис. грн	8 000

1. Розрахуйте коефіцієнти моделі Таффлера (X1-X4).
2. Розрахуйте показник Т (рахунок Таффлера).
3. Дайте інтерпретацію отриманого значення Т щодо ймовірності банкрутства.
4. На основі вихідних даних виявіть мінімум три конкретні ознаки преактиву банкрутства (окрім результату моделі). Поясніть, чому кожна з них є тривожною.

Завдання 4. Комплексний висновок на основі синергії аналізів

Ви – фінансовий аналітик. Ви отримали результати аналізу підприємства «Еталон»:

- Ліквідність: Коеф. поточної ліквідності = 1.3 (норма 1.8). Коеф. абсолютної ліквідності = 0.05 (норма 0.2).
- Фін. стійкість: Коеф. автономії = 0.4 (норма 0.5). ВОК негативний.
- Рентабельність: ROA = 1.5%, ROE = 3%. Рентабельність продажів = 0.8%.
- Ділова активність: Оборотноість активів = 0.8. Фінансовий цикл = 95 днів.

– Модель Альтмана (Z-рахунок): 1.65.

1. Синтезуйте отримані розрізнені дані в єдиний комплексний висновок про фінансовий стан підприємства (5-7 ключових тез).
2. Оцініть ризик банкрутства за критерієм Альтмана та загальною логікою.
3. Визначте пріоритетні напрями антикризових дій для менеджменту (що потрібно виправляти в першу чергу: ліквідність, структуру капіталу, витрати, оборотність?). Обґрунтуйте.

Питання для самоперевірки та обговорення:

1. Назвіть ключові обмеження та недоліки статистичних моделей прогнозування банкрутства (на кшталт Альтмана). У яких випадках їх результат може бути некоректним?
2. Чому в практиці аналізу важливо використовувати як кількісні моделі (Z-рахунок), так і якісну експертну оцінку ознак кризи? Наведіть приклад якісної ознаки, яку важко вловити коефіцієнтами.
3. Чи може підприємство з високою ймовірністю банкрутства за моделлю Альтмана продовжувати функціонувати протягом кількох років? Чим це може бути обумовлено?

Практичне заняття 12.

Аналіз інвестиційної та інноваційної діяльності

Мета роботи: Навчитися оцінювати ефективність капітальних вкладень та інвестиційних проектів за допомогою ключових показників. Зрозуміти принципи аналізу джерел фінансування інвестицій та оцінки впливу інвестиційно-інноваційної діяльності на фінансовий стан і конкурентоспроможність підприємства.

Теоретичні відомості

Ефективність інвестиційних проектів оцінюється для обґрунтування доцільності вкладень, розрізняючи комерційну (фінансову) та економічну ефективність. Для цього використовують різні підходи. Статистичні, або прості, методи включають розрахунок терміну окупності (PP) та коефіцієнта ефективності інвестицій (ARR). Більш точними є динамічні (дисконтовані) методи, які враховують вартість грошей у часі. До них належать чиста

приведена вартість (NPV), що розраховується як сума дисконтованих грошових потоків за вирахуванням початкових інвестицій; проект вважається прийнятним, якщо NPV більше нуля. Внутрішня норма рентабельності (IRR) – це ставка дисконту, при якій NPV дорівнює нулю, і проект приймається, якщо IRR перевищує вартість капіталу. Також використовують індекс прибутковості (PI), який показує співвідношення приведеної вартості майбутніх потоків до початкових інвестицій; значення PI більше одиниці свідчить про прийнятність проекту.

Аналіз джерел фінансування інвестицій передбачає розгляд власних джерел, таких як нерозподілений прибуток та амортизація, а також залучених, наприклад, банківських кредитів, облігаційних позик та бюджетного фінансування. Під час аналізу оцінюють структуру джерел, вартість кожного з них та їхній вплив на фінансовий леверидж і ризики компанії.

Вплив інвестицій на фінансовий стан компанії проявляється по-різному в часі. У короткостроковій перспективі спостерігається відтік коштів, зростання активів або зобов'язань, що може тимчасово погіршити показники ліквідності. Однак у довгостроковій перспективі, за умови ефективної реалізації проектів, очікується приріст продуктивності, зниження собівартості, а також підвищення фінансової стійкості та рентабельності.

Оцінка інноваційних проектів має свою специфіку через високий рівень ризику. Для їхнього аналізу часто застосовують такі інструменти, як сценарний аналіз, коригування ставки дисконту шляхом додавання премії за ризик, а також аналіз чутливості ключових параметрів проекту до змін.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Оцінка проекту простими методами (термін окупності)

Підприємство розглядає проект з купівлі нового обладнання. Вартість обладнання (інвестиції) – 400 000 грн. Очікуваний щорічний чистий грошовий потік (прибуток після податків + амортизація) складає 120 000 грн на рік.

1. Розрахуйте простий термін окупності (PP) проекту.
2. Дайте інтерпретацію показника. Чи прийнятний проект, якщо керівництво встановило максимальний допустимий термін окупності 4 роки?
3. Назвіть головну перевагу та основний недолік простого методу терміну окупності.

Завдання 2. Аналіз фінансової доцільності проекту методом NPV

Для більш глибокої оцінки того ж проекту з Завдання 1 додатково відомо:

- Ставка дисконту (вартість капіталу для підприємства) – 12% річних.
- Строк експлуатації обладнання та надходження грошових потоків – 5 років.
- Ліквідаційна вартість обладнання в кінці 5-го року – 50 000 грн (вважати додатковим грошовим припливом).

1. Складіть таблицю розрахунку дисконтованих грошових потоків за 5 років (окремо для щорічного потоку та ліквідаційної вартості).
2. Розрахуйте Чисту Приведену Вартість (NPV) проекту.
3. Зробіть висновок про фінансову доцільність проекту на основі критерію NPV. Чи погоджується він з висновком за простим терміном окупності?
4. Розрахуйте Індекс Прибутковості (PI). Дайте його інтерпретацію.

Завдання 3. Аналіз джерел фінансування та впливу на фінансовий стан

Для реалізації проекту ($I=400$ тис. грн) підприємство «Інвестор» розглядає два варіанти фінансування:

- Варіант А: Використання нерозподіленого прибутку.
- Варіант Б: Отримання банківського кредиту на 5 років під 15% річних.
- Початкові дані балансу до інвестування: Активи = 2000 тис. грн, Власний капітал = 1200 тис. грн, Позиковий капітал = 800 тис. грн.

1. Сформууйте прогнозні баланси (спрощено) після інвестування для обох варіантів, показавши зміну статей.
2. Розрахуйте коефіцієнт автономії та коефіцієнт фінансового левериджу для кожного варіанту після інвестування.
3. Порівняйте вплив кожного варіанту на фінансову стійкість та фінансові ризики підприємства.
4. Який варіант фінансування ви б рекомендували, якщо проект має високу очікувану рентабельність ($IRR > 20\%$)? Обґрунтуйте.

Завдання 4. Кейс-аналіз «Інноваційний проект: ризики та ефективність»

Підприємство «Новатор» планує запуск інноваційного продукту. Прогнозні дані:

- Інвестиції в R&D та обладнання: 800 000 грн (одноразово).
- Очікуваний щорічний грошовий потік: 250 000 грн (з 2-го по 6-й рік, у 1-й рік потік = 0).
- Через високий ризик невдачі маркетингу ставку дисконту прийнято = 20%.
- Альтернатива: консервативне вдосконалення старого продукту (інвестиції 300 000 грн, потік 90 000 грн/рік 5 років, ставка дисконту 12%).

1. Розрахуйте NPV для інноваційного проекту.
2. Розрахуйте NPV для консервативного проекту (альтернативи).
3. Проведіть порівняльний аналіз. Який проект економічно привабливіший за критерієм NPV?
4. Оцініть нефінансові фактори (вплив на конкурентоспроможність, ризики), які можуть схилити рішення на користь інноваційного проекту, незважаючи на цифри. Наведіть 2-3 аргументи.

Питання для самоперевірки та обговорення:

1. Чому при оцінці довгострокових інвестицій метод NPV вважається більш коректним, ніж простий термін окупності? Наведіть приклад ситуації, коли ці методи дадуть протилежні висновки.
2. Як зміна ставки дисконту впливає на показники NPV та IRR проекту? Що становить цю ставку на практиці для підприємства?
3. Чому надмірна орієнтація на короткострокову фінансову звітність (прибуток кварталу) може завадити підприємству здійснювати необхідні інвестиції та інновації, навіть якщо вони мають позитивний NPV?

4. ЗАРАХУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ОТРИМАНИХ В НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Для здобувачів передбачено можливість перезарахування результатів неформальної освіти, максимальний обсяг перерахувань в межах ОК не більше 70% від кількості годин/кредитів за відповідним ОК, отримані

результати можуть бути зараховані під час оцінювання знань здобувачів у рамках окремих модулів, тем, поточних контролів у межах ОК відповідно до компетентностей, запланованих результатів навчання та критеріїв оцінювання, зазначених у робочій програмі.

Зарахування результатів неформального навчання, як складової частини поточного або підсумкового контролю за дисципліною, можливе за умов подання здобувачем підтверджуючих документів до кінцевої дати поточного або підсумкового контролю.

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Вивчення навчальної дисципліни передбачає використання різноманітних методів та технологій викладання і навчання.

Пояснювально-ілюстративний метод: повідомлення інформації з використанням мультимедійного забезпечення, що сприятиме подальшому усвідомленню такої інформації та її фіксацією у пам'яті здобувачів. Метод реалізується на лекціях у формі розповіді чи пояснення складного теоретичного та (або) великого за обсягом навчального матеріалу тощо.

Репродуктивний метод: відтворення і повторення способу діяльності за сформованим динамічним стереотипом дій. Метод є корисним для засвоєння основних понять.

Активні методи навчання: послідовна й цілеспрямована постановка перед здобувачами завдань, вирішуючи які вони активно засвоюють нові знання.

Метод проблемного викладу навчального матеріалу передбачає створення проблемних ситуацій, надання допомоги здобувачам у їхньому аналізі з подальшим спільним вирішенням поставлених завдань. Під час вивчення навчальної дисципліни у здобувачів формуються зразки наукового пізнання та вирішення проблемної ситуації.

Частково-пошуковий (евристичний) метод спрямований на залучення здобувачів до самостійного вирішення пізнавального завдання. Здобувачі опановують різні способи пошуку інформації, формують переконаність в істинності нових знань, аналізують достовірність отриманих результатів і можливі помилки та труднощі.

Дослідницький метод спрямований на залучення здобувачів до самостійного вирішення науково-дослідницьких завдань з використанням сучасних засобів обчислювальної техніки та інформаційно-комунікаційних технологій. Упродовж вивчення навчальної дисципліни здобувачі

виконують науково-дослідні завдання з подальшим оформленням та оприлюдненням отриманих наукових результатів. Викладач орієнтує здобувачів на проведення досліджень, долучає здобувачів до їх самостійної організації.

Упродовж вивчення дисципліни використовуються також:

- словесні методи (лекція, розповідь, пояснення, бесіда, навчальна дискусія, диспут, консультація, співбесіда тощо);
- практичні методи (практичні заняття, графічні роботи тощо);
- наочні методи (ілюстрування, демонстрування, комп'ютерна презентація тощо);
- робота з навчально-методичною літературою, науковими джерелами і електронними ресурсами (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
- відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо) та ін.

Упродовж викладання навчальної дисципліни використовуються різноманітні технології навчання – як традиційні, так і сучасні (особистісно-орієнтовані, інформаційно-комунікаційні тощо). При цьому навчання є студентоцентрованим та здійснюється через активну практичну діяльність. Зокрема, для активізації освітнього процесу передбачено застосування проблемних лекцій, занять-дискусій тощо.

Лекції органічно поєднуються не лише з практичними заняттями, а й із самостійною роботою, яка полягає в самостійному опрацюванні теоретичного матеріалу, підготовці до практичних занять, пошуку необхідної інформації, підборі та огляді літературних джерел за заданою тематикою, виконанні індивідуальних завдань тощо. В освітньому процесі передбачено використання спеціальних методів, властивих для проведення науково-дослідної роботи - експертного оцінювання, ранжування, систематизації, екстраполяції, «мозкового штурму» тощо. У багатьох випадках такі методи є оптимальними для вирішення конкретних навчальних завдань.

6. МЕТОДИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль проводиться на усіх видах аудиторних занять, а також оцінюється самостійна робота.

Поточний контроль на усіх видах аудиторних занять реалізується такими методами: усне і письмове опитування, виступи на практичних заняттях, підготовка та демонстрація презентацій тощо.

Поточний контроль здійснюється за усіма темами.

Форми здійснення поточного контролю та кількість балів за кожну форму визначаються викладачем. Форми підсумкового оцінювання: тестовий іспит.

Підсумкова (загальна) оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи (модульний контроль).

На підсумковий (семестровий) контроль – іспит, відводиться 30 балів. Результат освітньої діяльності здобувача вищої освіти оцінюється згідно з критеріями оцінювання знань і вмінь студентів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за такими рівнями і критеріями:

Оцінка за шкалами ЄКТС, стобаловою, розширеною	Критерії оцінювання	Рівень досягнень здобувача
А 90-100 балів ВІДМІННО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні; комплексом знань та вмінь, який характеризується системністю. Застосування знань здійснюється на основі самостійного цілеутворення, побудови власних програм діяльності. Здобувач проявляє нешаблонність мислення у виборі і використанні елементів комплексу знань, здатний самостійно і творчо використовувати набуті уміння відповідно до варіативних ситуацій навчання. Здобувач спроможний самостійно формулювати узагальнення та висновки, нові задачі, розв'язувати нестандартні задачі, ситуації. Навчально-пізнавальна активність обумовлена пізнавальними інтересами, мотивами саморозвитку і професійного становлення. Здобувач проявляє інтерес до актуальних проблем відповідного освітнього компонента, може під керівництвом викладача вибрати предмет наукового дослідження, проводити самостійну науково-дослідну роботу.	ВІСОКИЙ
В 82-89 балів ДУЖЕ ДОБРЕ	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні. Здобувач володіє комплексом знань та вмінь, який є частково-впорядкованим. У процесі застосування знань студент спроможний вибрати необхідний елемент комплексу знань та вмінь. Застосування знань та вмінь здійснюється як у стандартних ситуаціях, так і при незначних варіаціях умов на основі використання загальних рекомендацій. Відбувається перенесення сформованих умінь або їх комплексів на розв'язування незнайомих задач, ситуацій. Навчально-пізнавальна активність стимулюється пізнавальними інтересами, продукт діяльності оцінюється як професійно значущий.	

С 75-81 балів ДОБРЕ	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на підвищеному рівні, може усвідомлено застосовувати знання та вміння для висвітлення суті питання. Комплекс знань частково-структурований. Знання застосовуються переважно у знайомих ситуаціях. Здобувач усвідомлює особливості навчальних задач, ситуацій тощо. Пошук способів їх розв'язання здійснюється за зразком. Здобувач спроможний аргументувати застосування певної методичної дії у ході розв'язування задач, ситуацій тощо. Навчально-пізнавальна активність стимулюється мотивами професійного становлення і пізнавальними інтересами.	ДОСТАТНІЙ
Д 60-74 балів ЗАДОВІЛЬНО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на середньому рівні, може проілюструвати власними прикладами відповідь на питання, частково усвідомлює специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо, має знання про способи розв'язування типових задач, ситуацій тощо. Однак процес самостійного розв'язування задач, ситуацій тощо потребує опори на зразок. Навчально-пізнавальна активність здобувача є ситуативно-евристичною. Домінують мотиви обов'язку та особистого успіху. Використання засобів саморозвитку та самопізнання відбувається не усвідомлено.	ЗАДОВІЛЬНИЙ
Е 50-59 балів ДОСТАТНЬО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компоненту на середньому рівні. Має уявлення про специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо. Виконання дій при роз'ясненні задач, ситуацій частково усвідомлюється, здійснюється частково правильно.	НИЗЬКИЙ

Fx 35-49 балів НЕЗАДОВІЛЬНО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, має уявлення про зміст основних розділів. Виконання окремих дій відбувається не усвідомлено, однак переважно правильно, навчально-пізнавальна активність мотивується ситуативно-прагматичним інтересом.	НЕЗАДОВІЛЬНИЙ
F 0-34 балів НЕПРИЙНЯТО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, має уявлення про зміст окремих розділів. Виконання окремих методичних дій відбувається несвідомо, у більшості неправильно, навчально-пізнавальна активність проявляється лише у ситуаціях зовнішнього примусу.	

2. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

ДЛЯ ІСПИТУ

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ТА САМОСТІЙНА РОБОТА																								Підсумковий контроль (іспит)	Загальна кількість балів
РОЗДІЛ 1												РОЗДІЛ2													
T1		T2		T3		T4		T5		T6		T7		T8		T9		T10		T11		T12			
Лк	ПЗ	Лк	ПЗ	Лк	ПЗ	Лк	ПЗ	Лк	ПЗ	Лк	ПЗ	Лк	ПЗ	Лк	ПЗ	Лк	ПЗ	Лк	ПЗ	Лк	ПЗ	Лк	ПЗ		
1	4	1	5	1	5	1	5	1	5	1	5	1	4	1	5	1	5	1	5	1	5	1	5	30	100

Шкала оцінювання: стобалова, ECTS, розширена

Сума балів за всі види освітньої діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за розширеною шкалою
		<i>Для екзамену, заліку, курсової роботи, практики</i>
90-100	A	ВІДМІННО
80-89	B	ДУЖЕ ДОБРЕ
75-79	C	ДОБРЕ
60-74	D	ЗАДОВІЛЬНО
50-59	E	ДОСТАТНЬО
35-49	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО З МОЖЛИВІСТЮ ПОВТОРНОГО СКЛАДАННЯ
1-34	F	НЕПРИЙНЯТНО З ОBOB'ЯЗКОВИМ ПОВТОРНИМ ВИВЧЕННЯМ ДИСЦИПЛІНИ

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Деренська Я., Соколова Л., Гладкова О. Концептуальні аспекти аналізу господарської діяльності. *Київський економічний науковий журнал*. 2025. № 8. С. 32–38.
2. Колос Д., Короленко Р. Удосконалення фінансово-господарської діяльності підприємства на основі аналізу активів. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62.
3. Костенко Ю. О., Короленко О. Б., Гузь М. М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43.
4. Лисенко А. М. Інформаційно-облікове забезпечення внутрішнього контролю та аналізу фінансово-господарської діяльності закладів вищої освіти державної форми власності. *Theoretical Foundations in Economics and Management: collective monograph*. Boston: Primedia eLaunch, 2022. Section 1.2. P. 17-64.
5. Макаренко А. П., Птіцина Л. А., Меліхов Є. В. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. Запоріжжя: ЗНУ, 2025. 146 с.
6. Оліферук С. Техніко-економічний аналіз та його роль в підвищенні ефективності діяльності підприємства. *Просторовий розвиток*. 2024. № 7. С.

468–477.

7. Синькевич Н. І., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 81, № 2. С. 7–15.

8. Шеленко Д., Бойчук Я. Моніторинг господарської діяльності у розвитку інноваційного бізнес-планування сільськогосподарських підприємств. *Scientific Journal of Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University Economics*. 2024. № 2. С. 87–93.

9. Yurchenko O., Pozdieieva K. Організаційні засади аналізу господарської діяльності малих і середніх підприємств в умовах сучасної економіки. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2025. № 3(17). С. 410–420.

Додаткова література

1. Mamyrbayev O., Azarova A., Nikiforova L., Kalizhanova A., Shyian A., Ruzakova O., Savina N. Mathematical model and method of enterprise financial risk assessment based on threshold elements. *CITRisk*, 2021, pp. 275-291 (Scopus).

2. Рузакова О.В. Аналіз сучасних методик оцінювання фінансового стану підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки*. 2022. № 2. С. 7-13.

3. Рузакова О.В. Методика діагностики кризи та банкрутства підприємств. *Бізнес Інформ*. 2025. №10.

4. Рузакова О.В. Професійна етика як стратегічний ресурс антикризового управління організацією. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 11. С.251-255.

5. Рузакова О.В., Денисюк В.О. Використання штучного інтелекту в системах антикризового управління. *Ефективна економіка*. 2025. №10.

6. Рузакова О.В., Юрчук Н.П. Використання апаратів штучного інтелекту для формалізації фінансових об'єктів при побудові СППР. *Вісник Хмельницького національного університету: Технічні науки*. 2021. № 1. С. 45-51.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Statista — <https://www.statista.com>
2. OECD Data — <https://data.oecd.org>
3. Scopus, Web of Science — наукові бази для пошуку актуальних статей з моделювання та прогнозування
4. Google Scholar — <https://scholar.google.com> — для пошуку англомовних наукових джерел
5. Національний репозитарій академічних текстів України — <https://nrat.ukrintei.ua>